

ע"פ 907/14 - דניאל רחמים נגד מדינת ישראל

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פלייליים

ע"פ 907/14

לפני: כבוד השופט א' רובינשטיין
כבוד השופטת א' חיות
כבוד השופט נ' סולברג

המערער: דניאל רחמים

נ ג ד

המשיבה: מדינת ישראל

ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי מרכז (סגן הנשיא - כתארו אז - א' טל) מיום 6.1.2014 בת"פ 17750-04-13

תאריך הישיבה: י"ב בחשון התשע"ה (6.11.2014)

בשם המערער: עו"ד יעקב מלול
בשם המשיבה: עו"ד ארז בן ארויה
בשם שירות המבחן: עו"ס ברכה וייס
פסק-דין

השופט א' רובינשטיין:

א. ערעור על חומרת העונש שהושת על המערער בבית המשפט המחוזי מרכז (סגן הנשיא - כתארו אז - א' טל) ביום 6.1.14 בת"פ 17750-04-13. עניינו של המקרה הצתת רכב בשל סכסוך של מה בכך.

ב. המערער, יליד ספטמבר 1994, הורשע ביום 11.6.13 על פי הודאתו בכתב אישום המייחס לו עבירת הצתה, לפי סעיף 448(א) רישא לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן החוק), ועבירת קשירת קשר לביצוע פשע, לפי סעיף 499(א)(1) לחוק. על פי המתואר בכתב האישום, בחודש אפריל 2013, חנה רכבו של המערער על המדרכה אל מול ביתה של המתלוננת, ילידת 1938. המתלוננת ביקשה מן המערער שיזיז את רכבו אולם זה ענה לה בגסות. בערב למחרת נפגש המערער עם חברו, קטין יליד אפריל 1997 (להלן הקטין), ולאחר שסיפר לו את שאירע קשרו השניים להצית את רכבה של המתלוננת. למחרת בלילה הוציאו השניים את תכניתם אל הפועל; הקטין שפך דלק על גג רכבה של המתלוננת והמערער הציתו, וכך גרמו לרכב נזקים כבדים.

ג. ביום 8.9.13 הוגש לבית המשפט המחוזי תסקיר בעניינו של המערער. צוין, כי למערער שישה אחים ואחיות, אמו מתקיימת מקצבת ביטוח לאומי, ואביו נפטר לפני כשנתיים לאחר שסבל במשך שנים ממחלת לב קשה והותיר חובות כבדים. נכתב, כי המערער משתתף בקבוצת מפקחי מעצרים בשירות המבחן אולם אינו נוטל חלק פעיל בה, וכי הוא מעורר אמפתיה וחמלה מזה, אולם נוטה להסתיר דפוסי התנהגות בעייתיים מנגד. עוד צוין, כי המערער הרגיש כי המתלוננת פגעה בכבודו ועל כן ביצע את העבירות, אולם כיום הוא מכיר בנזק שנגרם לה ומעוניין לפצותה בשל כך. עם זאת, שירות המבחן התרשם כי המערער משליך את מרבית האחריות לביצוע העבירה על הקטין, וטוען כי הוא עצמו היה שיכור ונגרר אחר הקטין. בסיכום ציין שירות המבחן כי נוכח הפער בין גילו הצעיר ויכולתו האינטלקטואלית של המערער, לבין חוסר רצונו להשתלב בטיפול, אין הם ממליצים על טיפול במסגרת השירות, אולם אם יושת על המערער מאסר בפועל, יומלץ על בחינת התאמתו לטיפול בין כתלי בית האסורים.

ד. ביום 6.1.14 גזר בית המשפט המחוזי את דינו של המערער; בית המשפט העמיד את מתחם הענישה בעניינו על שנתיים עד ארבע שנות מאסר בפועל, והשית על המערער עונש של שלוש שנות מאסר בפועל - מתוך 30 חודשים בגין הפרשה נשוא הליך זה ושישה חודשים נוכח הפעלת תנאי מתיק ת"פ 10488-01-10 (4.4.12) במצטבר; ארבעה חודשי תנאי נוספים הופעלו בחופף. בנוסף גזר בית המשפט על המערער שנת מאסר על תנאי, שירצה ככל שיעבור עבירות מן הסוג בגין הורשע בתיק זה או עבירות רכוש מסוג פשע, במהלך שלוש שנים משחרורו; שישה חודשי מאסר על תנאי, שירצה ככל שיעבור עבירת רכוש מסוג עוון, במהלך שלוש שנים משחרורו; וכן פיצוי למתלוננת בסך 5,000 ₪.

ה. בקבעו את מתחם הענישה הראוי, נתן בית המשפט דעתו לפסיקת בית משפט זה, לפיה הרשעה בעבירות הצתה מחייבת מאסר בפועל לפרק זמן ממש; לתכנון שקדם לביצוע העבירה, שכן המערער נשא עימו בקבוק דלק אשר נשפך על רכבה של המתלוננת בטרם הוצת; לנזק הכלכלי שנגרם למתלוננת וכן לנזק הנפשי שנגרם לה ולחרדות התוקפות אותה בעקבות המקרה; לנזק הפוטנציאלי הטמון בכל עבירת הצתה; ולסיבות שהביאו את המערער להצית את הרכב, כפי שעלו מתסקיר שירות המבחן - תחושתו של המערער כי כבודו נפגע כתוצאה מהערת המתלוננת, והסברו כי היה שתוי בשעת המעשה ונגרר אחר חברו הקטין להצתת הרכב.

בקבעו את ענשו הראוי של המערער בתוך מתחם הענישה, התחשב בית המשפט בנסיבות הבאות לקולה: פגיעה מסוימת של העונש במערער, כיון שזהו מאסרו הראשון; פגיעה במשפחת המערער אשר המערער סייע לפרנסתה; הבעת חרטה על-ידי המערער, אולם קבלת אחריות חלקית בלבד על ביצוע העבירות והשלכת האחריות כאמור על הקטין; נסיבות חייו הקשות של המערער אשר תוארו בתסקיר האמור; ועברו הפלילי, שאמנם כולל (למועד

גזר הדין) הרשעה אחת, אולם זו בגין חמישה תיקים שונים שעניינם עבירות רכוש מגוונות, הכשלת שוטר במילוי תפקידו ועוד. עוד צוין, כי אף שהמערער הוא בגיר-צעיר, אין בעניינו נסיבות המצדיקות סטיה לקולה ממתחם הענישה, שעה ששירות המבחן לא בא בהמלצה טיפולית בעניינו.

הערעור והדין לפנינו

1. נטען, כי מתחם הענישה שנקבע בעניינו של המערער אינו משקלל את נסיבותיו הייחודיות של המערער, שכן בית המשפט השווה בין המקרה נשוא עניינו למקרים חמורים יותר. אשר לתסקיר שירות המבחן נטען, כי אינו מייצג את התנהגות המערער בפועל בקבוצת הפיקוח, שכן לאורך כל תקופת המעצר המערער נוטל בה חלק פעיל. עוד נטען, כי קביעת שירות המבחן לפיה המערער נוטל אחריות חלקית בלבד על ביצוע העבירה אינה במקומה, שהרי המערער הודה בכתב האישום המקורי ללא תיקונו, ואף ציין בפני שירות המבחן כי הוא מזדהה עם המתלוננת ובכוונתו לפצותה. עוד נטען, כי בית המשפט לא נתן משקל לנסיבות נוספות בעניינו של המערער: ראשית, חרף האמור, שירות המבחן המליץ לבחון את התאמת המערער לטיפול בין כתלי בית המאסר, אף אם לא בשירות המבחן עצמו. שנית, היה מקום לתת להיות המערער "בגיר-צעיר" משקל בקביעת העונש. שלישית, למערער נסיבות חיים קשות, כפי שתוארו בתסקיר שירות המבחן, וניכר כי העונש הכבד שהוטל עליו אינו משקלל את אלה.

2. ביום 3.11.14, עובר לדין בפנינו, הוגש תסקיר משלים בעניינו של המערער, המתבסס בין היתר על סיכום השתתפותו בקבוצה של מפקחי מעצר בית מיום 12.11.13. צוין, כי מאז ניתן התסקיר הקודם בעניינו של המערער חל שיפור בתפקודו בקבוצת הפיקוח ונמצא שהוא מפיק תועלת מהשתתפותו בה. עוד צוין, כי המערער עבר תהליך משמעותי בקבוצה, וכי הוא מעוניין בהמשך טיפול על מנת לשנות את ארחות חייו. לאחר שנכנס לרצות את מאסרו, הביע המערער את רצונו להשתלב בקבוצות טיפוליות ובקבוצת שליטה בכעסים במאסר, ובשיחות ראשוניות עם גורמי טיפול הודה במיוחס לו. שירות המבחן סיכם בציינו כי הוא רואה חשיבות בכך שהמערער יעבור טיפול בתקופת מאסרו, כדי להפחית סיכוי להישנות העבירות.

3. בדיון מיום 6.11.14 טען בא כוח המערער - בין השאר - לעניין הפער בענישה בין המערער לבין הקטין. נטען, כי על הקטין הושתו חצי שנה בעבודות שירות, בהסכמת המשיבה, וכיון שהשניים ביצעו את העבירה בצוותא יש מקום להקל בענשו של המערער על מנת לשמור על אחידות הענישה, שכן אף שמדובר בקטין הפער האמור בענישה אינו סביר. עוד נטען לעניין הפער בין תסקיר שירות המבחן שהוגש לבית המשפט המחוזי לתסקיר שהוגש לבית משפט זה, הממחיש כי קצינת המבחן בבית המשפט המחוזי לא פירטה את התהליך השיקומי שעבר המערער, אף שזה נעשה עובר למתן גזר הדין.

נציגת שירות המבחן ציינה, כי בית המשפט לא ביקש תסקיר משלים טרם מתן גזר הדין ועל כן לא ניתן; עוד הדגישה, כי התהליך אותו עבר המערער בקבוצת הפיקוח אינו מספיק, שכן עיקר מטרתו של הליך זה היא לסייע לשמור על תנאי מעצר הבית, ולא טיפול מלא הנוגע לעבירה. כן הוסיפה, כי אמנם יכולתו של המערער לשתף גברה עם הימשכות הטיפול, אולם אין בכך כדי להעיד כי טרם ניתן גזר הדין קיבל עליו המערער אחריות מלאה על ביצוע המעשה. לסיכום ציינה, כי המערער זקוק לטיפול בו הוא אמור להתחיל בתקופת המאסר.

בא כוח המדינה טען, כי אין מקום להתערב בעונש שהשית בית המשפט המחוזי. אשר לפער בין הענישה ציין, כי אין מקום להשוות בין המערער לקטין: הלה נעדר עבר פלילי, וברי כי עיקר האחריות לביצוע העבירה היא על המערער, שהרי בשל ה"סכסוך" עם המתלוננת נעשתה ההצתה. עוד ציין בא כוח המדינה, כי בתיק נוסף שהתנהל בעניינו של המערער (ת"פ 20509-01-13, ס' הנשיאה ר' בן חנוך), הורשע המערער בביצוע עבירות פריצה והיזק לרכוש, לאחר שפרץ למכולת וגנב קופה רושמת אשר הכילה ₪ 6,000 וכן מוצרי צריכה רבים. גזר הדין באותו העניין ניתן יומיים לאחר גזר הדין בעניינו, ובית המשפט שם קיבל את בקשת המערער לחפוף את העונש שהושת עליו באותו מקרה, חצי שנת מאסר בפועל, לעונש שהושת עליו במסגרת ההליכים בעניינו. על כן, כך נטען, ככל שהיה מקום להקל בענשו של המערער מצאה הקלה זו מצאה את ביטויה בפסק דינו של בית המשפט בהליך הנוסף, ואין מקום לתוספת הקלה. אשר להליך השיקומי נטען, כי אף שהמערער מגלה שיפור, יש צורך בהמשך הטיפול בין כתלי בית המאסר על מנת להפחית את המסוכנות הנשקפת הימנו.

הכרעה

ט. לאחר עיון ושמיעת טענות הצדדים, באנו לכלל מסקנה כי אין מקום להיעתר לערעור. בית משפט זה כבר נתן דעתו לא פעם לחומרה הנשקפת מעבירת ההצתה בה הורשע המערער, שראשיתה ידועה - אולם לא אחריתה. כבר נזדמן לי לציין בעבר בהקשר זה:

"בסופו של יום, לטעמי, נוכח הסכנה המיוחדת, הבלתי נשלטת, שבעבירות אלה - שהרי בהן "תצא אש ומצאה קוצים ונאכל גדיש או הקמה" (שמות, כ"ב, ה'), ואחריתה מי ישרונה - יש צורך בענישה מרתיעה... ראוי שיעבור הקול בין הממהרים לשלח אש, כי כגודל הסיכון כן הענישה" (ע"פ 3074/07 מוחמד אבו תקפה (2008); ראו גם ע"פ 3210/06 עמארה נ' מדינת ישראל, פסקה ה' (2007); ע"פ 2599/07 קורן נ' מדינת ישראל (2007); 6384/14 מדינת ישראל נ' פלוני (2014)).

י. עיון בפסיקת בית משפט זה מעלה כי מתחם הענישה שנקבע על-ידי בית המשפט המחוזי - שנתיים עד ארבע שנות מאסר - אינו חריג, ודאי לא באופן המצדיק את התערבותה של ערכאת הערעור (ע"פ 1242/97 גרינברג נ' מדינת ישראל, פסקה 7(ב) (1998); ע"פ 9097/05 מדינת ישראל נ' ורשילובסקי, פסקה 8 (2006); ע"פ 3578/11 סטרוק נ' מדינת ישראל, פסקה 116 (2012)).

כך למשל, בנסיבות המתוארות בע"פ 1846/13 עמאש נ' מדינת ישראל (2013), השית בית המשפט המחוזי על הנאשם 38 חודשי מאסר בפועל וכן הפעיל במצטבר תנאי של שישה חודשי מאסר, בגין הצתת רכב באזור מגורים כאשר לנאשם היה עבר פלילי קודם, וזאת אף שהיה בן 18 בלבד בעת ביצוע העבירה; הערעור על חומרת העונש נדחה על-ידי בית משפט זה. בע"פ 7887/12 שאול נ' מדינת ישראל (2013), נקבע כי בגין הצתה וגרימת נזק בשווי כ-20,000 ₪ בסביבת מגורים, בהינתן עברו הפלילי של המערער וחרף מצבו הנפשי המעורער, מתחם ענישה של שנתיים עד ארבע שנות מאסר בפועל אינו חורג לחומרה ממתחם הענישה הראוי, ואף נדמה כי מדובר בקביעה מקלה, כאשר ברי כי "אין המתחם מתאים למקרי הצתה 'רגילים', בהם הנאשם אינו סובל מבעיה נפשית, או שאין לגביו נסיבות מיוחדות אחרות. ככלל, מתחם הענישה צריך להיות גבוה יותר" (פסקה 8).

יא. בעניינו, המערער כאמור בחר להצית את מכוניתה של המתלוננת, אשה בת 75, שכל חטאה היה כי העירה

לו על כך שרכבו חונה על המדרכה. ודוק, לא היה מדובר בהתפרצות ספונטנית בלהט הרגע - שגם בה כמובן אין להקל ראש - אלא במהלך לו קדמו תכנון והצטיידות בחומר בעירה. לכך יש להוסיף את עברו הפלילי של המערער - גזר הדין שניתן בעניינו של המערער בת"פ 10448-01-10 מעלה, כי המערער הורשע שם במספר תיקים שאוחדו, וכללו, בין היתר, עבירות של היזק לרכוש במזיד, הכשלת שוטר, נהיגה ללא רישיון, גניבה בצוותא ושתי עבירות של תקיפה לשם גניבה. חרף התסקיר הלא חיובי שניתן אז בעניינו של המערער, וכן חוות דעת לא חיובית של הממונה על עבודות השירות, הלך בית המשפט כברת דרך אל עבר המערער והשית עליו שם מאסר מותנה בלבד. למרבה הצער, המערער לא ניצל את ההזדמנות השיקומית שניתנה לו, ובחר לנקוט בפלילים בפרשה נשוא עניינו, וכפי שצוין מעלה אף הסתבך בעבירות נוספות בתיק בית משפט השלום. מכאן עולה, כי לא היה בעונש שהושת על המערער כדי להרתיעו מעבירות נוספות, ועל כן נדרש כעת עונש מחמיר.

יב. לעניין העונש אשר הושת על הקטין: כפי שצוין בא כוח המדינה, שני המקרים שונים זה מזה - ראשית, בשונה מן המערער, הקטין נעדר עבר פלילי. שנית, ברי כי בנסיבות המקרה הקונקרטי אחריותו של המערער גדולה יותר, וזאת כיון שכעסו על המתלוננת בגין הערתה בעניין החניה הוא שהביא בסופו של יום להצתת הרכב. לא אכחד, כי אילולא התיקים האחרים הייתי נוטה לחשוב כי הפער בין העונשים מצדיק בכל זאת התיחסות והקלה מסוימת, אך התמונה הכוללת, כך חוששני, אינה תומכת בכך.

יג. אשר לסיכויי השיקום ולתסקיר שירות המבחן: אין חולק כי עת ניתן גזר הדין, לא הייתה בפני בית המשפט המחוזי התמונה המלאה בעניין ההליך השיקומי שעבר המערער. כך, כיון שכפי שעולה מן התסקיר המשלים שהוגש לבית משפט זה, עוד ביום 12.11.13 הוגש דו"ח סיכום השתתפותו של המערער בקבוצת מפקחי מעצר, ואולם זה לא נכלל בתסקיר שהונח לפני בית המשפט בטרם מתן גזר הדין ביום 6.1.14. עיון בטיעונים לעונש מיום 11.11.13 מעלה, כי כבר אז טען המערער כי סיים את התהליך השיקומי והתסקיר אינו משקף זאת, אולם לא נתבקש תסקיר עדכני, וחבל שכך. אף נקודה זו יכלה להיות רלבנטית לעונש, אילולא התמונה הכוללת. נראה, כי במכלול הנסיבות עליהן עמדנו מעלה בהצטברן אין כדי להביא להפחתה בעונשו של המערער. ראשית, אף בתסקיר המעודכן, אין שירות המבחן בא בהמלצה לטיפול במסגרת השירות, אלא - כפי שצוין גם בתסקיר הראשון - בהמלצה לשלב את המערער בהליך טיפולי בעת ריצוי מאסרו. שנית, בית המשפט חפף חלק משמעותי מן העונש המותנה מן התיק מ-2012, כך שעל כל העבירות הרבות שם העונש הנצבר הוא שישה חודשי מאסר. שלישית, כאמור, יומיים לאחר מתן גזר הדין נשוא עניינו ניתן בבית משפט השלום גזר הדין בעבירות נוספות אותן ביצע המערער (ת"פ 20509-01-13 הנזכר) ובית המשפט באותו מקרה התחשב בעונש שהושת על המערער בהליך נשוא עניינו, והורה כי ירצה את העונש של שישה חודשי מאסר בגין העבירה שם בחופף לעונש של 30 חודשים שהושתו עליו בעניינו ורק ארבעה חודשים ייצברו. מכאן, כי כפי שציינה המשיבה, ככל שהיה מקום להקל בענשו של המערער, הדבר קיבל את ביטויו בשני ההליכים ואין מקום להקלה נוספת. אציין כי הדעת נותנת, שגם אילו אוחד התיק עם תיק בית המשפט המחוזי, מה שאולי היה ראוי לעשות, לא היה העונש נמוך יותר.

יד. המערער העלה טענה של היותו בגיר צעיר, דבר שיש לשקלו לדעתו לשם הקלה (ע"פ 7781/12 פלוני נ' מדינת ישראל (25.6.13), חוות דעת השופט ג'ובראן), וכן ע"פ 452/14 דבוש נ' מדינת ישראל (3.4.14)) - דברי חברי השופטת חיות והשופט סולברג). בע"פ 2357/13 רוש נ' מדינת ישראל (6.10.13) נזדמן לי להידרש לנושא זה כלהלן (פסקאות י"ט - כ'):

"אכן, הדין אינו יוצר הבחנה מהותית בין בגירים לבגירים צעירים; ההבחנה שבו היא בין בגירים לקטינים, קרי, לפני גיל 18 ואחרי, תוך הבחנות משנה מסוימות גם במתחם הקטינות עצמו, שלא זה המקום להאריך בהן; זאת, למעט חובת

התסקיר ל'בגירים צעירים' עד גיל 21... יש להניח, אמנם, כי חובת התסקיר לבגירים עד גיל 21 מצביעה על רצון המחוקק לבדוק בהקפדה מיוחדת את שיקולי השיקום. מכל מקום, הבחנות הגיל, כדרך הבחנות תדיר, הן שרירותיות (ראו בג"ץ 8803/06 גני חוגה נ' שר האוצר (2007)), אך מבוססות הן על תפיסה היסטורית רבת שנים של מועד הבגירות, המעוגנת בחקיקה, תוך שלצד ההבחנה הדיכוטומית ישנן הבחנות משנה. ואולם הגיל, בכל מקרה, הוא פרמטר המובא בחשבון על פי הדין, גם בתיקון 113 [לחוק-א"ר]; ... ההתחשבות יכולה להיות בגיל צעיר במיוחד...; היא יכולה להיות גם לגבי גיל קשיש במיוחד, כמובן, ואיך זיל גמור. ואחר כל אלה, גם לגבי 'בגיר צעיר' אין הגיל פוליסת ביטוח מפני מאסר, מקל וחומר מקטינים שאף לגביהם, במקרים המתאימים, אין מנוס ממאסר. "

במקרה דנא הקושי העיקרי הכרוך במערער הוא מצבור העבירות חרף הגיל הצעיר. יש במערער כעס, ורקעו הלא פשוט מסביר זאת, והדבר ראוי לטיפול - אך עלינו לחשוב גם על הציבור ועל קרבנות העבירות, שאינם מעטים, שאינם צריכים לשאת בקשייו של המערער.

טו. לסיכום, בכל טענותיו הממצות של הסניגור לא מצאנו להתערב בעונש אשר השית בית המשפט המחוזי על המערער, המשקף באופן ראוי את חומרת המעשים בהם הורשע וכן את מכלול הנסיבות הקונקרטיות בעניינו. ועם זאת נוסף, כי ככל שייקלט המערער בטיפול בבית האסורים - כמתוכנן - ויתמיד בו, הדעת נותנת כי התנהגות טובה והתמדה בזאת יעמדו לזכותו במועד המתאים, בלא שניטע מסמרות. איננו נעתרים איפוא לערעור.

ניתן היום, כ"ה בחשוון התשע"ה (18.11.2014).

שׁוֹפֵט

שׁוֹפֵט

שׁוֹפֵט